

Cele lekcji – wymagania ogólne

- pogłębienie rozumienia problematyki podejmowanej w relacjach państwo – Kościół.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Uczeń:

- definiuje pojęcia: oświecenie, racjonalizm, deizm, masoneria, konkordat;
- poddaje krytycznej ocenie oświeceniowe koncepcje skłaniające się do absolutyzacji rozumu i odrzucenia prawdy objawionej oraz deistyczne koncepcje wolnomularskie;
- na podstawie nauczania Kościoła charakteryzuje postulowany model wzajemnych relacji państwo – Kościół;
- uzasadnia potrzebę uznawania autonomii zarówno Kościoła, jak i państwa.

Wartości

- postawa otwartości, szacunku oraz gotowości do dialogu z osobami innego wyznania i niewierzącymi w kwestiach służących dobru wspólnemu.

Propozycja realizacji

Wprowadzenie

Metoda – sondaż z dyskusją. Nauczyciel prosi uczniów o wybranie zdania, które najbliższe jest ich poglądom: „Uważam, że relacje między Kościołem katolickim a państwem polskim...”

- są poprawne.
- są niepoprawne.
- są dla mnie niejasne.

Nauczyciel poddaje pod dyskusję następujące kwestie:

1. Jakie racje skłaniają do opowiedzenia się za poprawnością lub niepoprawnością wzajemnych relacji państwo – Kościół?
2. Jaki jest sens istnienia uregulowań prawnych dotyczących wzajemnych relacji państwo – Kościół?
3. Jakie są możliwe modele wzajemnych relacji państwo – Kościół?

Podsumowanie: nauczyciel systematyzuje informacje uzyskane od uczniów podczas dyskusji. Przypomina, że konkordatem określa się umowę zawieraną między państwem a Stolicą Apostolską, regulującą sprawy dotyczące obu stron, np. kwestie wolności nauczania religii, własności, ważności małżeństw sakramentalnych itd. W Polsce konkordat wszedł w życie w 1998 r. Popularnym modelem relacji państwo – Kościół jest tzw. państwo neutralne światopoglądowo, które opiera się na zasadzie rozdziału religii od państwa i przybierać może dwie zasadnicze formy: państwo umiarkowanie świeckie, np. Polska, lub państwo radykalnie świeckie, które narodziło się w dobie oświecenia.

Rozwinięcie tematu

Metoda – minutowa encyklopedia. Zadaniem uczniów pracujących w parach będzie zapisanie na kartce wszystkich istotnych – ich zdaniem – informacji, jakie posiadają, na temat:

- oświecenia;
- racjonalizmu;
- deizmu;
- masonerii.

Pojęcia opisywane są w wyznaczonej przez nauczyciela kolejności, przez minutę każde. Po zakończeniu pracy w parach na tablicy zapisywane są informacje o każdym z pojęć. Nauczyciel prosi uczniów o wskazanie związków, jakie zachodzą między opisanymi hasłami a wiarą i nauczaniem Kościoła. Następnie klasa dzielona jest na cztery grupy. Każdej z nich nauczyciel przydziela do przeczytania fragment z podręcznika dotyczący jednego z wymienionych pojęć. Po lekturze nauczyciel prosi przedstawiciela każdej z grup o uzupełnienie zapisu na tablicy o nowo poznane treści.

Podsumowanie: oświeceniowe idee postulujące odrzucenie istnienia osobowego Boga i obiektywnej prawdy, eliminację religii ze sfery życia publicznego i jednoczesne ubóstwienie ludzkiego rozumu są zagrożeniem dla człowieka ujmowanego jako jednostka, a także istota społeczna. Przekonanie, że rozum oderwany

od odniesień religijnych może sam dać odpowiedzi na pytania dotyczące m.in. kwestii egzystencjalnych – utożsamiane z racjonalizmem – są zabobonem. Światło wiary nie tylko nie ogranicza człowieka, ale pozwala na lepsze poznanie rzeczywistości przekraczającej poznanie rozumowe. Postulat masonerii budowania religii ponadwyznaniowej, bez odniesienia do Jezusa Chrystusa, jest nie do przyjęcia dla chrześcijanina.

Zakończenie

Nie ulega wątpliwości, że osiemnastowieczne idee oświecenia wyznaczyły kierunek zmian w życiu społecznym i należy poddać je rozważnej ocenie. Z jednej strony trzeba doceniać niezaprzeczalne zdobycze oświecenia, jak refleksja nad prawami człowieka, w tym wolnością w sferze wiary i jej praktykowania, czy rozwój szkolnictwa. Z drugiej strony należy odrzucić postulowany zwrot ku ludzkiemu rozumowi połączony z zanegowaniem istnienia Boga jako osoby, prawdy objawionej, a także z wyeliminowaniem ze sfery życia publicznego wszystkiego, co ma związek z Bogiem, wiarą i Kościołem.

Notatka

Wspólnota polityczna i Kościół są, każde na własnym terenie, od siebie niezależne i autonomiczne. Ich wzajemna autonomia nie wyklucza współpracy. Obie wspólnoty, chociaż z różnego tytułu, służą osobistemu i społecznemu powołaniu tych samych ludzi.

Oświeceniowe idee postulujące odrzucenie istnienia osobowego Boga i obiektywnej prawdy, eliminację religii ze sfery życia publicznego i jednocześnie ubóstwienie ludzkiego rozumu są zagrożeniem dla wspólnoty politycznej. Pozbawienie człowieka światła Ewangelii o Bogu i człowieku prowadzi m.in. do duchowego zagubienia, a w sferze społecznej do totalitaryzmu.

Korelacja z edukacją szkolną

- język polski – doskonalenie umiejętności rozumienia i interpretacji tekstu;
- historia – Europa w dobie oświecenia;
- filozofia – idee oświecenia;
- wiedza o społeczeństwie – relacje państwo – Kościół.

Inne możliwości realizacji

Metoda – Co chciałbym wiedzieć...? Nauczyciel zachęca uczniów do odpowiedzi na pytanie: „Co chciałbym wiedzieć na temat relacji państwo – Kościół?”. Wypowiedzi zapisywane są na tablicy. Następnie uczniowie proszeni są o odczytanie fragmentu *Kompendium Nauki Społecznej Kościoła* (załącznik 1) i znalezienie w nim odpowiedzi na nurtujące ich kwestie. Omówienie można podzielić na dwie części. Na początku uczniowie odpowiadają na pytanie ogólne, czego dowiedzieli się o wzajemnych relacjach państwo – Kościół, a następnie na które z wymienionych na tablicy kwestii znaleźli w tekście odpowiedź. Zagadnienia, które pozostały bez odpowiedzi, są omawiane na forum klasy wspólnie z nauczycielem. W tym ćwiczeniu ważne jest, aby zachęcić uczniów do poszukiwania odpowiedzi na powstałe wątpliwości, dlatego zagadnienia nieomówione mogą być tematem pracy domowej.

Podsumowanie: nauczyciel podkreśla, że choć państwo i Kościół są od siebie niezależne i autonomiczne, to każda z tych wspólnot wezwana jest do współpracy na rzecz dobra obywateli.